

การรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทย*

ประภัสสร ธีรตันติ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Email: prapatsorn.t@arts.tu.ac.th

รับบทความ 13 มิถุนายน 2565 แก้ไขบทความ 2 สิงหาคม 2565 ตอรับ 29 สิงหาคม 2565

ออนไลน์ 14 กันยายน 2565

บทคัดย่อ

แม้คำพิพากษาศาลฎีกาจะเป็นคำตัดสินของศาลสูงสุดในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย แต่สารในคำพิพากษาศาลฎีกานั้นไม่ได้มีเพียงการแสดงคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเท่านั้น คำพิพากษาศาลฎีกายังเต็มไปด้วยสัมพันธสาร (ทั้งคำพูดและข้อเขียน) ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีซึ่งถูกนำมารายงานไว้ บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายลักษณะของการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทยและแสดงข้อเปรียบเทียบระหว่างภาษาที่ใช้ในคำพิพากษาศาลฎีกากับลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่ารูปภาษาที่ใช้แสดงการอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นและใช้นำเสนอเนื้อหาในการรายงานสัมพันธสารมีรูปแบบที่หลากหลาย รูปภาษาที่พบในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกามีลักษณะที่สะท้อนจุดเด่นของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยในด้านต่าง ๆ อาทิ ความซับซ้อนของโครงสร้างประโยคและการใช้คำศัพท์เฉพาะวงการ ในขณะเดียวกัน ข้อค้นพบของงานวิจัยชิ้นนี้ยังแสดงลักษณะทางภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของคำพิพากษาศาลฎีกาอีกด้วย อันได้แก่ การใช้คำบุรุษสรรพนามและการใช้ภาษาที่แสดงมุมมองของผู้ส่งสาร

คำสำคัญ การรายงานคำพูด การรายงานข้อเขียน ภาษากฎหมาย การวิเคราะห์ประเภทข้อความ

* บทความวิจัยนี้สรุปเนื้อหาจากงานการวิจัย เรื่อง “การรายงานคำพูดและการรายงานข้อเขียนในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทยในมุมมองสัมพันธสารวิเคราะห์” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2563 สัญญาเลขที่ 2/2563 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและรองศาสตราจารย์ ดร.ทรงธรรม อินทจักร ที่ปรึกษาโครงการวิจัย ที่ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยชิ้นนี้ รวมทั้งอาจารย์พิรุฬห์ ปิยมพงศ์ และคุณนภสร ตั้งวิบูลย์กิจ สำหรับความช่วยเหลือตลอดการทำบทความวิจัยชิ้นนี้

The Discourse Presentation in Supreme Court Judgments in Thai

Prapatsorn Tiratanti

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Email: prapatsorn.t@arts.tu.ac.th

Received 13 June 2022; revised 2 August 2022; accepted 29 August 2022;

Online 14 September 2022

Abstract

Although a Supreme Court judgment is a decision from the highest court in Thailand's justice system, it does not merely describe judicial decision-making. It is rich in spoken and written discourse that is recorded and transcribed during judicial proceedings. This article aims to describe the characteristics of discourse presentations in Thai Supreme Court judgments and compare the language used in these judgments to features of the Thai legal register. The results show that the language used to refer to the original speakers/authors of the discourse presentations and to present reported utterances pattern in various ways. While there are some characteristics that share linguistic attributes with the Thai legal register, such as the complexity of sentence structures and jargon used, there are some unique features that are particularly noteworthy in the findings such as the use of personal pronouns and subjective language.

Keywords: speech presentation, writing presentation, legal language, genre analysis

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำพิพากษาศาลฎีกาเป็นข้อเขียนประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญในแวดวงกฎหมายในหลายประเทศทั่วโลก เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกามีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย อันหมายความว่าคำตัดสินของศาลฎีกาถือเป็นที่สุดและต้องถูกนำไปบังคับใช้ในทันที (Hames & Ekern, 2006) ในบริบทของประเทศไทยก็เช่นกัน เนื้อความในเอกสารนี้มีผลกับชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้กระทำผิดและมอบความยุติธรรมให้แก่ผู้บริสุทธิ์ รวมไปถึงคำพิพากษาศาลฎีกายังมีประโยชน์กับผู้สนใจศึกษาแนวทางการวินิจฉัยคดีอีกด้วย (ชาคริต อนันทราวิน, 2548, น. 383) เนื่องด้วยคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นเอกสารที่มีความสำคัญ ผู้พิพากษาศาลฎีกา (ซึ่งเป็นผู้จัดทำเอกสารนี้) จึงจำเป็นที่จะต้องเรียบเรียงคำพิพากษาศาลฎีกาอย่างรอบคอบตามดุลยพินิจของตนเพื่อให้ผู้อ่านประจักษ์ถึงเหตุผลของการวินิจฉัยคดี (Mahoney, 2003) วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในคดีความได้อย่างถ่องแท้นคือการที่ผู้พิพากษาถ่ายทอดเรื่องราวในคดีความจากมุมมองของบุคคลหลายฝ่าย อันจะช่วยให้ผู้อ่านรับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดีความได้อย่างรอบด้าน

การนำถ้อยคำของบุคคลต่าง ๆ มาเขียนรายงานในคำพิพากษาศาลฎีกานี้ มีนัยตรงกับแนวทางการศึกษาในมุมมองสัมพันธสารวิเคราะห์ที่มีชื่อว่า “การรายงานสัมพันธสาร” (discourse presentation) (ดูรายละเอียดต่อไปในหัวข้อที่ 2.1) นักวิชาการจำนวนหนึ่ง (เช่น Fludernik, 1993 และ Redeker, 1996) สนใจศึกษาเรื่องดังกล่าวในต้วบทประเภทต่าง ๆ อาทิ นวนิยายและข่าว ทว่าการศึกษากับการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกายังไม่แพร่หลายนัก แม้จะมีงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ที่ศึกษาคำพิพากษาศาลมาแล้วบ้าง (เช่น วรรณวนิช อรุณฤกษ์, 2559) แต่งานที่กล่าวถึงการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาโดยจำเพาะยังมีอยู่อย่างจำกัด ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการศึกษารายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาจะทำให้เราเข้าใจลักษณะการใช้ภาษาในต้วบทชนิดนี้มากขึ้น อันที่จริงแล้วงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ภาษาไทยที่ใช้คำพิพากษาศาลฎีกาเป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์ยังมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับการศึกษาภาษาที่ใช้ในต้วบทกฎหมาย (อาทิ ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ฉะนั้น หากเราขยายขอบเขตการศึกษาภาษากฎหมายในต้วบทหลายประเภทขึ้น เราจะได้ทราบ

ลักษณะร่วมและความแตกต่างระหว่างการใช้ภาษาในวัฏบทประเภทต่าง ๆ อันจะเป็นการสานต่อให้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาษากฎหมายในภาษาไทยให้กว้างขวางขึ้น

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาทั้งหมดที่ผู้วิจัยกล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะดำเนินงานวิจัยขึ้นนี้ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ 2 ประการ อันได้แก่ 1) เพื่อศึกษาลักษณะของการรายงานสัมพันธสารที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทย และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้ภาษาในการรายงานสัมพันธสารกับลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยที่นักวิชาการท่านอื่นได้เสนอไว้ ผู้วิจัยจะใช้มุมมองเรื่องการรายงานสัมพันธสารและทำเนียบภาษากฎหมายเป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1 การรายงานสัมพันธสาร

นอกจากมนุษย์จะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการพรรณนาถึงสรรพสิ่งรอบตัวเพื่อจุดประสงค์ในการสื่อสารในแง่ต่าง ๆ แล้ว มนุษย์ยังสามารถใช้ภาษาเพื่อเอ่ยถึงถ้อยคำที่ตัวเองหรือผู้อื่นเคยกล่าวมาก่อนแล้วได้เช่นกัน เป็นต้นว่าเราอาจหยิบยกเรื่องราวที่บุคคลอื่นแจ้งแก่เราไปแล้วให้ผู้ฟังอีกทอดหนึ่ง ตามมุมมองสัมพันธสารวิเคราะห์ การนำสาระที่มีอยู่ก่อนแล้วในบริบทหนึ่งมานำเสนออีกครั้งในบริบทใหม่เรียกว่า “การรายงานสัมพันธสาร”¹ ทั้งนี้ วัฏบทที่ถูกหยิบยกมารายงานนั้นอาจเป็นคำพูด ข้อเขียน หรือความคิดก็ได้ (Leech & Short, 1981; Semino & Short, 2004) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการรายงานคำพูดและการรายงานข้อเขียนที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นหลัก โดยจะใช้คำว่า “การรายงานสัมพันธสาร” เพื่อให้หมายความถึงการรายงานทั้ง 2 ประเภท

¹ นักวิชาการบางท่านเรียกชื่อหัวข้อ “การรายงานสัมพันธสาร” ไปตามประเภทของวัฏบทตั้งต้น เช่น การรายงานคำพูด (speech presentation) การรายงานข้อเขียน (writing presentation) และการรายงานความคิด (thought presentation) (Semino & Short, 2004) ส่วนคำว่า “การรายงานสัมพันธสาร” (ซึ่งผู้วิจัยแปลมาจากชื่อภาษาอังกฤษว่า “discourse presentation”) เป็นคำเรียกการรายงานทุกประเภทในภาพรวม (Fairclough, 1992, p. 118) นอกจากนี้ เราอาจพบการใช้คำอื่น ๆ เพื่อกล่าวถึงหัวข้อเดียวกันนี้ อาทิ “discourse report” และ “discourse representation” (ดูความแตกต่างของคำเหล่านี้ใน Short, 2012, p. 21)

การรายงานสัมพันธ์สารเกิดขึ้นเมื่อผู้รายงาน (narrator) นำตัวบทตั้งต้น (original text) ที่ผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น (original speaker/original author) สร้างขึ้น ไปรายงานอีกทอดหนึ่งในตัวบทรายงาน (reported text) (Bakhtin, 1981) นักวิชาการจำนวนหนึ่งให้ความสนใจที่จะศึกษาว่าผู้รายงานนำข้อความจากตัวบทตั้งต้นไปถ่ายทอดในตัวบทรายงานในรูปแบบใดบ้าง ในบรรดากรอบการอธิบายลักษณะการรายงานสัมพันธ์สารที่นำเสนอโดยนักวิชาการหลายท่าน แนวทางของ เจฟฟรีย์ ลีช (Geoffrey Leech) และมิก ชอร์ต (Mick Short) ได้รับการยอมรับ และถูกนำไปใช้มากที่สุด (Thompson, 1996) ตลอดจนยังได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถใช้อธิบายตัวบทหลากหลายประเภทยิ่งขึ้น

เมื่อราว 10 ปีที่ผ่านมา ชอร์ต (Short, 2012) ได้ปรับปรุงคำอธิบายของกรอบการพิจารณาการรายงานสัมพันธ์สารครั้งล่าสุด ชอร์ตได้จัดแบ่งประเภทของการรายงานสัมพันธ์สารออกเป็น 5 ประเภท โดยยกตัวอย่างเฉพาะการรายงานคำพูดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เขาก็ได้เพิ่มเติมไว้ว่าการรายงานข้อเขียนก็สามารถจำแนกเป็น 5 ประเภทได้ตามอย่างการรายงานคำพูดเช่นกัน รวมถึงลักษณะของการรายงานคำพูดและการรายงานข้อเขียนแต่ละประเภทยังมีความคล้ายคลึงกัน ในที่นี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงประเภทของการรายงานสัมพันธ์สารตามคำอธิบายของชอร์ตในผลงานชิ้นดังกล่าว ผู้วิจัยได้แปลชื่อประเภทพร้อมตัวอย่างและนำเสนอไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ประเภทและตัวอย่างของการรายงานคำพูด

ประเภท	ตัวอย่าง
1. คำพูดแบบตรง (direct speech)	“ออกไป เดี๋ยวนี้!” เขาพูดอย่างฉุนเฉียว
2. คำพูดแบบอ้อมโดยอิสระ (free indirect speech)	หล่อนควรจะออกไปเดี๋ยวนี้!
3. คำพูดแบบอ้อม (indirect speech)	เขากล่าวหล่อนอย่างฉุนเฉียวให้ออกไป
4. การรายงานวัจนกรรมของผู้รายงาน (narrator's presentation of speech act)	เขาสั่งหล่อนอย่างฉุนเฉียวให้ออกไป
5. การรายงานเสียงของผู้รายงาน (narrator's presentation of voice)	เขาพูดขึ้นอย่างฉุนเฉียว

(ดัดแปลงจาก Short, 2012, p. 21)

ผู้วิจัยจะเริ่มต้นการอธิบายประเภทของการรายงานคำพูดที่อยู่ในแถวที่ 1 เป็นอันดับแรก คำพูดแบบตรงคือการนำเสนอคำพูดที่ผู้รายงานไม่ได้ปรับเปลี่ยนถ้อยคำในตัวบทตั้งต้น ปรากฏาที่ปรากฏในคำพูดแบบตรงจึงมักสอดคล้องกับบริบทของตัวบทตั้งต้น ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการใช้ตัวบ่งชี้ (deictic) และวัจนลีลา (style) เป็นต้น ข้อความที่ถูกรายงานจะถูกเขียนกำกับด้วยเครื่องหมายอัญประกาศ (“ออกไป เดี๋ยวนี้”) การรายงานคำพูดแบบอ้อมโดยอิสระและการรายงานคำพูดแบบอ้อม (ในแถวที่ 2 และ 3 ตามลำดับ) ไม่ได้เน้นการคงรูปภาษาจากตัวบทตั้งต้น ผู้รายงานเพียงแต่นำเสนอเฉพาะสาระสำคัญของตัวบทตั้งต้นเท่านั้น (ในที่นี้คือเนื้อความที่บอกให้บุคคลที่ถูกอ้างถึงด้วยคำสรรพนาม “หล่อน” ออกไป) ความแตกต่างระหว่างคำพูดแบบอ้อมโดยอิสระและคำพูดแบบอ้อมมีอยู่ว่าคำพูดแบบอ้อมโดยอิสระไม่ปรากฏอนุภาคย่นำ (“เขาบอกหล่อน”) และมีรูปภาษาบางประการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับถ้อยคำที่ถูกนำเสนอในคำพูดแบบตรง นั่นคือข้อความที่คงรูปภาษาและ/หรือวัจนลีลาตามในตัวบทตั้งต้น (เช่น การใช้ตัวบ่งชี้เวลา “เดี๋ยวนี้” และเครื่องหมายอัศเจรีย์) ส่วนประเภทของรายงานในแถวที่ 4 หากมองอย่างผิวเผินผู้อ่านอาจเห็นว่าตัวอย่างการรายงานวัจนกรรมของผู้รายงานคล้ายคลึงกับตัวอย่างคำพูดแบบอ้อมในแถวที่ 3 ทว่าในการรายงานวัจนกรรมของผู้รายงาน ผู้รายงานได้ “ตีความเจตนา” ของผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น (บุคคลที่ถูกอ้างถึงด้วยคำสรรพนาม “เขา”) ว่าได้กระทำการ “สั่ง” ผู้รายงานนำวัจนกรรมที่ได้จากการอนุมานของตนมารายงานลำดับสุดท้าย ในการรายงานสัมพันธ์สารประเภทสุดท้ายในแถวที่ 5 หรือการรายงานเสียงของผู้รายงาน ผู้รายงานนำเสนอเพียงว่ามีการพูดเกิดขึ้น โดยปราศจากการให้รายละเอียดอื่น ๆ

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทยตามกรอบการพิจารณาข้างต้นนี้ จากนั้น ผู้วิจัยจะนำลักษณะการใช้ภาษาที่พบในชุดข้อมูลไปเปรียบเทียบกับองค์ความรู้เรื่องทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทย

2.2 ทำเนียบภาษากฎหมาย

การใช้ภาษาเพื่อวัตถุประสงค์ทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมปรากฏในตัวบททั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียนหลายประเภท อาทิ บทสนทนา

ระหว่างการสืบพยานในชั้นศาล หนังสือสัญญา คำฟ้อง และคำพิพากษา (Bhatia, 1987) ภาษาที่ใช้สื่อสารในกิจกรรมต่าง ๆ ในแวดวงกฎหมายเหล่านี้เรียกว่า “ทำเนียบภาษากฎหมาย” ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายโดยทั่วไปและในบริบทของภาษาไทยโดยสังเขป

ในลำดับแรก ผู้วิจัยขออธิบายถึงคำว่า “ทำเนียบภาษา” เสียก่อน แนวคิดเรื่องทำเนียบภาษาเป็นหัวข้อหนึ่งในสาขาวิชาภาษาศาสตร์สังคม ซึ่งหมายถึงรูปแบบการใช้ภาษาที่เป็นแบบฉบับเฉพาะของวงการอาชีพหรือผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน (Biber & Conrad, 2009) เช่น ทำเนียบภาษาวิชาการ ทำเนียบภาษาข่าว และทำเนียบภาษาแพทย์ แต่ละทำเนียบภาษามักมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ทำเนียบภาษากฎหมายก็เช่นกัน เทียร์สมา (Tiersma, 2008) ได้สรุปลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาอังกฤษไว้หลายประการ อาทิ คำศัพท์เฉพาะวงการ (jargon) ประโยคที่ยาวและมีโครงสร้างที่ซับซ้อน วัจนลีลาแบบเป็นทางการ และรูปภาษาที่ไม่เจาะจงตัวบุคคล

ในบริบทของภาษาไทย ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะของภาษากฎหมายจากงานวิจัยหลายชิ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้นว่าภาษากฎหมายในภาษาไทยเต็มไปด้วยประโยคที่ซับซ้อน ซึ่งหมายถึงประโยคที่มีอนุพจน์มากกว่า 1 อนุพจน์เป็นส่วนประกอบ (พิมพ์ จิตตประสาทศีล, 2548; สุธาสนี ปิยพสุนทรา, 2556) นอกจากนี้ หากเราพิจารณาเอกสารทางกฎหมายฉบับหนึ่ง ๆ เรามักพบรูปภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น คำศัพท์เฉพาะในวงการกฎหมายหรือคำที่มีความหมายแตกต่างไปจากการใช้งานในบริบททั่วไป (ดุษฎีการณ กรณธ์แสง, 2537) ตลอดจนการใช้ภาษาที่ปรากฏอยู่ในแวดวงกฎหมายมักไม่ได้มีเนื้อความมุ่งเน้นไปที่การเจาะจงตัวบุคคลหรือความเห็นของบุคคลใดเป็นพิเศษ ซึ่งเรียกว่าภาษาที่แสดงความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) (สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ และคณะ, 2558)

อนึ่ง ลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยดังที่ผู้วิจัยสรุปไว้ข้างต้นเป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในประมวลกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยมุ่งหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยชี้ให้เห็นลักษณะของภาษากฎหมายที่ปรากฏใช้ในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งเป็นเอกสารที่

ยังไม่ค่อยมีผู้หยิบยกมาใช้ในการศึกษาทางภาษาศาสตร์มากนักเพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทย

3. ข้อมูลและวิธีการวิจัย

ข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้นำมาจากคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย ฉบับพิมพ์รวมเล่ม (ศาลฎีกา, 2561) จำนวน 464 ฉบับ โดยรวบรวมมาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยยื่นข้อเสนอเพื่อดำเนินโครงการวิจัยเรื่องนี้ เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยพิจารณาเนื้อหาของคำพิพากษาศาลฎีกาในรายละเอียดและแยกข้อความส่วนที่เป็นการรายงานสัมพันธ์สารออกจากเนื้อหาอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ตามแนวทางของเซมิโนและชอร์ต (Semino & Short, 2004, p. 38) ซึ่งมีสาระสำคัญว่าเนื้อความส่วนที่เป็นการรายงานสัมพันธ์สารมักปรากฏเครื่องมือแสดงการรายงาน (reporting device) เช่น คำหรือวลีที่อ้างถึงตัวบทตั้งต้น จากนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารในเชิงคุณภาพ และนำข้อค้นพบของผู้วิจัยไปเปรียบเทียบกับลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยในงานวิจัยของนักภาษาศาสตร์ท่านต่าง ๆ ก่อนหน้านี้

4. ลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกา

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะแสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทย อันจะตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการอธิบายลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารไปตามแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งจำแนกได้เป็น 1) รูปภาษาที่อ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น และ 2) เนื้อหาที่ถูกลำเสนอ ก่อนที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงลักษณะของทั้ง 2 องค์ประกอบในรายละเอียด ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการรายงานสัมพันธ์สารจากชุดข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นองค์ประกอบของการรายงานสัมพันธ์สารในภาพรวม ตัวอย่างที่ 1 ด้านล่างแสดงการรายงานสัมพันธ์สารที่ผู้รายงานนำคำเบิกความของร้อยตำรวจเอกวัชรพล (ตัวบทตั้งต้น) มารายงานไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกา (ตัวบทรายงาน)

ตัวอย่างที่ 1 ร้อยตำรวจเอกวัชรพลเบิกความว่า เมื่อพยานไปถึงที่เกิดเหตุ บริเวณใต้บ้านทรงไทย เปิดไฟสว่างอยู่

ผู้รายงานอ้างถึง “ร้อยตำรวจเอกวัชรพล” ในฐานะผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น พร้อมทั้งนำเสนอว่าร้อยตำรวจเอกวัชรพลได้ “เบิกความ” และรายงานเนื้อหาจากคำเบิกความนั้น (“เมื่อพยานไปถึงที่เกิดเหตุ บริเวณใต้บ้านทรงไทย เปิดไฟสว่างอยู่”)

ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีอยู่ว่าองค์ประกอบทั้ง 2 ประการของการรายงานสัมพันธ์กันในคำพิพากษาศาลฎีกามีลักษณะที่หลากหลาย ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดในหัวข้อย่อยที่ 4.1 และ 4.2 ดังต่อไปนี้

4.1 รูปภาพที่อ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น

รูปภาพที่ใช้อ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นเป็นองค์ประกอบประการหนึ่งของการรายงานสัมพันธ์สารอันแสดงข้อมูลแก่ผู้อ่านว่าผู้รายงานนำคำพูดหรือข้อเขียนมาจากแหล่งใด ในการรายงานสัมพันธ์สารในบริบทอื่น ๆ (เช่น นวนิยายและข่าว) ผู้รายงานมักอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นด้วยการระบุชื่อของบุคคล (McIntyre & Walker, 2011) ทว่า การรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทยปรากฏรูปภาพที่หลากหลายกว่านั้น นอกจากการอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นด้วยการระบุชื่อบุคคล (เช่น **นายเกษมเบิกความว่า** พยานแต่งงานกับนางสาวพิจิตรา หลานของนางนิตยดา โดยอยู่อาศัยบ้านเดียวกันกับนายพิชิตและนางนิตยดา) แล้วผู้รายงานยังใช้คำเรียกสถานะของบุคคลในคดีความ (เช่น **โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เป็นผู้มีสิทธิครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทโดยซื้อมาจากนายเกียรติกิจ จำเลย** ให้การรับสารภาพ และ**ผู้เสียหาย**เบิกความว่า จำเลยพุดชอกขุญแจจากผู้เสียหาย) และชื่อบุคคล (เช่น **ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๖๔ วรรคสอง และศาลอุทธรณ์ ภาค ๙** พิพากษาแก้เป็นว่า การกระทำของจำเลยเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป) ในการอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นอีกด้วย

การอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นด้วยรูปภาพทั้ง 3 รูปแบบนี้มีบริบทการปรากฏที่แตกต่างกัน กล่าวคือหากผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นเป็นคู่ความหรือผู้เสียหายในคดีผู้รายงานจะอ้างถึงบุคคลเหล่านี้ด้วยคำเรียกสถานะในคดีความ เหตุผลประการหนึ่งเป็นเพราะชื่อของคู่ความและผู้เสียหายถูกบันทึกไว้แล้วในสารบบของคดีความ

ผู้รายงานจึงไม่ได้กล่าวถึงชื่อของพวกเขาอีกครั้งหนึ่งในการรายงานสัมพันธสาร ในขณะที่ถ้าผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นเป็นบุคคลอื่น (เช่น พยาน) ผู้รายงานจะระบุชื่อของบุคคลเหล่านั้นไว้ด้วย ส่วนในกรณีที่ผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นเป็นหน่วยงาน นิติบุคคล หรือศาล ผู้รายงานจะใช้ชื่อขององค์กรนั้น ๆ แทนการอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น ในฐานะปัจเจกบุคคล ซึ่งตรงกับคุณลักษณะประการหนึ่งของทำเนียบภาษากฎหมาย ที่เรียกว่า “การไม่ระบุตัวบุคคล” (impersonalization) (Tiersma, 1999)

การอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น (ไม่ว่าจะด้วยรูปภาษาใดก็ตามทั้ง 3 รูปแบบข้างต้น) ทำให้ผู้อ่านทราบว่าใครเป็นผู้พูดหรือเขียนสัมพันธสารที่เป็นตัวบทตั้งต้นขึ้น แม้ข้อมูลดังกล่าวดูเหมือนว่าจะมีความสำคัญต่อการรายงานสัมพันธสาร ทว่า ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้รายงานสามารถนำเสนอเพียงว่าตนได้หยิบยกสัมพันธสารจากตัวบทใดมารายงาน โดยไม่ได้รับรู้ว่าใครพูดหรือเขียนข้อความนั้นได้ เช่น ข้อความในตัวอย่างที่ 2 เป็นการรายงานสัมพันธสารที่ผู้รายงานนำเสนอสาระจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตัวอย่างที่ 2 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๘๖
(กฎหมายที่ใช้ในขณะนั้น) บัญญัติว่า ลูกหนี้ผิดนัดลงเมื่อใด ท่านว่า
เจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้แต่นั้น

ในกรณีนี้ ผู้รายงานไม่ได้รับรู้ว่าใครเป็นผู้เขียนประมวลกฎหมายดังกล่าวขึ้น ผู้วิจัยสังเกตว่าการอ้างถึงตัวบทตั้งต้นโดยไม่เจาะจงไปที่ผู้ผลิตมักปรากฏในกรณีที่ตัวบทตั้งต้นเป็นข้อเขียนและอาจมีสาเหตุมาจากการที่สัมพันธสารนั้น ๆ ไม่ได้มีบุคคลหรือองค์กรใดเป็นผู้ผลิตตัวบทนั้นเป็นหลัก หรือเป็นไปได้เช่นกันว่าผู้รายงานประสงค์ที่จะนำเสนอว่าสัมพันธสารนั้นถูกหยิบยกมาจากตัวบทใด โดยไม่ได้เน้นที่จะเอ่ยถึงผู้ที่พูดหรือเขียนตัวบทตั้งต้นนั้นขึ้นมา ดังเช่นในตัวอย่างที่ 2 ข้างต้น ความสำคัญของสาระที่ถูกนำมารายงาน (ความผิดตามข้อกฎหมาย) อยู่ที่ชื่อของตัวบทกฎหมายมากกว่านามของผู้ตรากฎหมายนั้น ทั้งนี้ ผู้อ่านบางท่านอาจพิจารณาในอีกมุมหนึ่งได้ว่า ชื่อของตัวบทตั้งต้นในที่นี้ทำหน้าที่เหมือน “บุคคล” แทนผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น เช่นนี้แล้ว เราจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้รายงานได้อ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นแล้ว เพียงแต่ผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นนี้เป็นชื่อของเอกสาร

4.2 เนื้อหาที่ถูกนำเสนอ

ในการรายงานสัมพันธสารครั้งหนึ่ง ๆ นอกจากการอ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น และ/หรือตัวบทตั้งต้นแล้ว ผู้รายงานยังได้นำสาระจากตัวบทตั้งต้นมาถ่ายทอดในตัวบทรายงานด้วย ข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ให้ข้อสรุปว่าวิธีการนำเสนอเนื้อหาในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทยแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ซึ่งดัดแปลงมาจากการรายงานคำพูดและการรายงานข้อเขียนที่นำเสนอโดยชอร์ต (Short, 2012) แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 การรายงานสัมพันธสารแบบตรง

เมื่อกล่าวถึงการนำเนื้อหาจากตัวบทหนึ่งมารายงานในอีกตัวบทหนึ่ง วิธีการที่ตรงไปตรงมาที่สุดที่หลายท่านอาจนึกถึงคือการคัดลอกข้อความ หากผู้รายงานกระทำเช่นนั้น ถ้อยคำในตัวบทรายงานมีแนวโน้มที่จะตรงกับข้อความในตัวบทตั้งต้น ซึ่งมักสามารถสังเกตได้จากการที่รูปภาษาในตัวบทรายงานพ้องไปกับ “บริบทของตัวบทตั้งต้น” มากกว่า “บริบทของตัวบทรายงาน” เช่น

ตัวอย่างที่ 3 โจทก์ร่วมพูดกับจำเลยว่า “อย่ายิง กูมาบ้านกู”

เนื้อหาที่ถูกนำเสนอ (“อย่ายิง กูมาบ้านกู”) ปรากฏการใช้คำบ่งชี้ “กู” ซึ่งเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำดังกล่าวใช้อ้างถึงผู้ส่งสารของตัวบทหนึ่ง ๆ และเมื่อบริบทเปลี่ยนไป คำคำนี้ก็อาจบ่งชี้ถึงบุคคลที่ต่างกันออกไปด้วย ในบริบทของตัวบทรายงานผู้ส่งสารคือผู้พิพากษาศาลฎีกา ทว่าคำว่า “กู” ในตัวอย่างที่ 4 กลับบ่งชี้ไปยังผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น (โจทก์ร่วม) อันแสดงให้เห็นว่ารูปภาษาในเนื้อหาที่ถูกนำเสนอในตัวอย่างที่ 3 อ้างอิงความหมายไปตามบริบทของตัวบทตั้งต้น ยิ่งไปกว่านั้น คำว่า “กู” ยังเป็นคำที่แสดงวจนลีลาแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งขัดกับวจนลีลาของตัวบทรายงาน (คำพิพากษาศาลฎีกา) ที่ควรใช้ภาษาที่เป็นทางการ รูปภาษาดังกล่าวตอกย้ำว่าข้อความในส่วนนี้ถูก “คัดลอก” มาจากตัวบทตั้งต้น เพราะมีลักษณะที่แสดงความเชื่อมโยงไปยัง “ตัวบทตั้งต้น” มากกว่า “ตัวบทรายงาน” เนื้อหาที่ถูกนำเสนอในรูปแบบแรกนี้คล้ายคลึงกับ “คำพูด/ข้อเขียนแบบตรง” (direct speech/ writing) ตามกรอบของชอร์ต ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยเรียกเนื้อหาที่ถูกนำเสนอในลักษณะนี้

ว่า “สัมพันธสารแบบตรง” โดยให้คำว่า “สัมพันธสาร” หมายความว่ารวมทั้ง “คำพูด” และ “ข้อเขียน”

โดยทั่วไปแล้ว สัมพันธสารแบบตรงมักปรากฏเครื่องหมายอัญประกาศไปพร้อมกันด้วย ซึ่งสื่อถึงข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายนี้ถูกคัดลอกมาจากตัวบทตั้งต้น (Clark & Gerrig, 1990) หากเรายึดถือหลักการนี้แล้ว จึงเป็นไปได้ว่าเราก็มักคาดหวังว่ารูปภาษาที่ปรากฏในเครื่องหมายอัญประกาศจะมีการใช้คำบ่งชี้ที่อ้างถึงสิ่งที่อยู่ในบริบทของตัวบทตั้งต้นหรือมีสำนวนภาษาที่เป็นไปตามวัจนลีลาของตัวบทตั้งต้นในทุกกรณีไป ข้อมูลส่วนหนึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นไปตามหลักการที่ว่านี้ (เช่นในตัวอย่างที่ 3) อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ลักษณะของภาษาในตัวบทตั้งต้นและตัวบทรายงานไม่ได้ต่างกันมากนัก เราอาจสังเกตความแปลกเด่นของรูปภาษาในเครื่องหมายอัญประกาศได้ไม่ชัดเจนเท่าในตัวอย่างที่ 3 เช่น

ตัวอย่างที่ 4

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๔ ให้เพิ่มข้อความเป็นมาตรา ๒๔๔/๑ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔๗ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

เนื้อความที่ถูกนำเสนอ (“ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔๗ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”) ไม่ปรากฏคำบ่งชี้ ตลอดจนมีการใช้ภาษาที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นวัจนลีลาที่สอดคล้องไปกับทั้งบริบทของตัวบทตั้งต้น (พระราชบัญญัติ) และตัวบทรายงาน (คำพิพากษาศาลฎีกา)

จริงอยู่ว่าการรายงานสัมพันธสารแบบตรงในบางกรณี (เช่นตัวอย่างที่ 4) จะไม่ได้แสดงถึงรูปภาษาที่อ้างถึงบุคคลตามในตัวบทตั้งต้นและไม่ได้มีวัจนลีลาที่แตกต่างไปจากตัวบทรายงานจนเป็นที่สังเกตได้ แต่หากเรายึดตามหลักการของการใช้เครื่องหมายอัญประกาศ ผู้วิจัยเห็นว่าเครื่องหมายดังกล่าวยังคงทำหน้าที่เอื้อให้ผู้รับสารตีความว่าเนื้อหาที่นำเสนอถูก “คัดลอก” มาจากตัวบทตั้งต้น ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการรายงานสัมพันธสารแบบตรง

ตัวอย่างที่ 6 ปรากฏการใช้คำบ่งชี้ “ผม” ซึ่งมีหลักการใช้เช่นเดียวกับคำว่า “กู” ในตัวอย่างที่ 3 ตลอดจนวจนลีลาของเนื้อหาที่ภูวนำเสนอ (“ฉันผมเขียนเองก็ได้”) เป็นวจนลีลาที่ไม่เป็นทางการเหมือนในตัวอย่างที่ 3 เช่นกัน ทว่าในตัวอย่างที่ 6 เนื้อหาที่ภูวนำเสนอไม่ได้ถูกเขียนกำกับไว้ด้วยเครื่องหมายอัญประกาศ

การรายงานสัมพันธสารในตัวอย่างที่ 6 มีรูปภาพที่สอดคล้องกับตัวบทตั้งต้นมากกว่าตัวบทรายงานและไม่ได้ถูกเขียนกำกับไว้ด้วยเครื่องหมายอัญประกาศ เราอาจพิจารณาว่าการรายงานสัมพันธสารข้างต้นเป็นสัมพันธสารแบบอ้อมโดยอิสระตามกรอบของชอร์ท (ย่อนดูรายละเอียดในหัวข้อที่ 2.1) ทั้งนี้ เมื่อย้อนดูวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธสารแบบอ้อมโดยอิสระในภาษาไทย ผู้วิจัยพบการใช้ชื่อเรียก “free indirect reporting” ในภาษาไทยว่า “ถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่แบบไม่มือนุพากย์นำ” (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 60) ผู้วิจัยเห็นว่าคุณลักษณะของสัมพันธสารแบบอ้อมโดยอิสระในภาษาไทยที่มีผู้กล่าวถึงไว้ยังไม่ครอบคลุมการรายงานสัมพันธสารดังในตัวอย่างที่ 6 เนื่องจากการรายงานสัมพันธสารดังในตัวอย่างมีอนุพากย์นำ (“ผู้ถูกกล่าวหาที่ ๒ กล่าว”) การศึกษาเรื่องสัมพันธสารแบบอ้อมโดยอิสระในภาษาไทยจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและยังต้องการการค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

4.2.3 การรายงานวรรณกรรม

แม้ว่าเนื้อหาที่ภูวนำเสนอในการรายงานสัมพันธสารแบบตรงและสัมพันธสารแบบอ้อมจะมีรูปภาพที่ต่างกันไปบ้าง ทว่าสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือผู้รายงานได้ถ่ายทอด “เนื้อความ” จากตัวบทตั้งต้นโดยไม่มีรูปภาพใดในการรายงานสัมพันธสารที่สื่อถึงเจตนาของผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น ประเด็นดังกล่าวแตกต่างจากการนำเสนอเนื้อหาในประเภทที่ 3 เนื้อหาที่ภูวนำเสนอในรูปแบบนี้มาจากการที่ผู้รายงานพิเคราะห์ตัวบทตั้งต้นในขั้นหนึ่งก่อนว่าผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นมีเจตนาใดในการพูดหรือเขียนตัวบทตั้งต้น จากนั้น ผู้รายงานนำการอนุมานของตนมาถ่ายทอดลงในตัวบทรายงาน เราสามารถสังเกตรูปภาพที่ผู้รายงานใช้เพื่อสะท้อนเจตนาของผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น (อาทิ สิ่ง ขอ ปฏิเสธ และสารภาพ) เช่น ในตัวอย่างที่ 7(1)

- ตัวอย่างที่ 7** (1) โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘, ๘๐, ๓๒, ๓๓ ริบอาวุธปืน ลูกกระสุนปืน และ ปลอกกระสุนปืนของกลาง
(2) จำเลยให้การปฏิเสธ

ผู้รายงานนำเสนอเนื้อหาว่าโจทก์ “ขอ” ให้ศาลลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมาย มาตราต่าง ๆ ในที่นี้ ผู้รายงานได้ตีความตัวบทตั้งต้น (คำฟ้องของโจทก์) ว่าเป็น การกระทำการขอร้องต่อศาล และนำเสนอที่ได้จากการอนุมานของตนมารายงาน เช่นเดียวกับในตัวอย่างที่ 7(2) ผู้รายงานตีความคำให้การของจำเลยและระบุว่า จำเลยได้กระทำการปฏิเสธ ซอร์ทเรียกการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ว่า “การ รายงาน วัจนกรรมกรการพูด/การเขียนของผู้รายงาน” (narrator’s presentation of speech/ writing act) ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยใช้ชื่อเรียก “การรายงานวัจนกรรม” โดย ไม่จำแนกว่าเป็นการพูดหรือการเขียน

4.2.4 การรายงานเหตุการณ์

ดังที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ในส่วนต้นของหัวข้อที่ 4.2 ว่าในการรายงานสัมพันธสาร ครั้งหนึ่ง ๆ ผู้รายงานจะหยิบยก “สาระ” จากตัวบทตั้งต้นมานำเสนอไว้ในตัวบท รายงาน อนึ่ง เซมิโนและซอร์ท (Semino & Short, 2004, pp. 44-45) เสนอไว้ว่า การรายงานเพียงว่ามีเหตุการณ์การพูดหรือการเขียนเกิดขึ้นโดยไม่ได้กล่าวถึงสาระ หรือเนื้อหาของตัวบทตั้งต้นก็นับว่าเป็นการรายงานสัมพันธสารในรูปแบบหนึ่งได้ ข้อมูลส่วนหนึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้แสดงการรายงานสัมพันธสารที่ผู้รายงานนำเสนอ เพียงว่าผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นได้พูดหรือเขียนข้อความหนึ่ง ๆ ขึ้น โดยไม่ได้นำเนื้อหาความ หรือถ้อยคำจากตัวบทตั้งต้นมารายงานไว้ รวมถึงไม่ได้กล่าวถึงเจตนาของผู้ผลิต ตัวบทตั้งต้นด้วย ยกตัวอย่างเช่น

- ตัวอย่างที่ 8** (1) พยานทั้งสองกับผู้ตายได้ออกจากร้านมาเ็นคุยกัน
(2) โจทก์ในฐานะผู้ถือหุ้นขอตรวจดูรายงานการประชุมและมติที่ ประชุมผู้ถือหุ้นซึ่งกรรมการบริษัทจัดทำให้มีการบันทึกไว้

ผู้รายงานนำเสนอเหตุการณ์ที่พยานและผู้ตายพุดคุยกัน (ตัวอย่างที่ 8(1)) และ เหตุการณ์ที่กรรมการบริษัทบันทึกการประชุม (ตัวอย่างที่ 8(2)) โดยไม่ได้ นำ เนื้อความจากคำพูดของพยานและผู้ตายและข้อความจากบันทึกการประชุมของ กรรมการบริษัทมารายงานไว้ในทั้ง 2 ตัวอย่างย่อยตามลำดับ เนื้อหาที่ถูกนำเสนอ ในลักษณะนี้ตรงกับ “การรายงานเสียง/การเขียนของผู้รายงาน” (narrator’s presentation of voice/writing) ตามคำอธิบายของชอร์ต ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอชื่อ เรียกของการรายงานสัมพันธ์สารประเภทนี้ว่า “การรายงานเหตุการณ์” เพราะ ผู้วิจัยเห็นว่าคุณลักษณะสำคัญของเนื้อหาที่ถูกนำเสนอคือการบอกเล่าข้อมูลว่ามี “เหตุการณ์” การพูดหรือการเขียนเกิดขึ้น

ผู้อ่านอาจสังเกตได้ว่าการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาใน ภาษาไทยมีลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สาร ในภาษาอังกฤษตามกรอบการอธิบายของชอร์ต ถึงแม้รายละเอียดบางประการจะ แตกต่างกันไปบ้าง แต่ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้มีส่วนสนับสนุนว่าการรายงาน สัมพันธ์สารมีความเป็นสากลอย่างน้อยก็ในระดับหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาเรื่อง การรายงานสัมพันธ์สารในหลายภาษา (ดูตัวอย่างใน Coulmas, 1986) มักแสดงผล การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารในรูปแบบต่าง ๆ ไปใน ทิศทางเดียวกัน ทว่าใช้ชื่อเรียกที่ต่างกันออกไป

กล่าวโดยสรุป ในหัวข้อที่ 4 นี้ ผู้วิจัยได้รายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาในภาษาไทย โดยแบ่ง การอธิบายตามองค์ประกอบของการรายงานสัมพันธ์สาร ในลำดับต่อไป ผู้วิจัย จะขอกล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างภาษาที่ใช้ในการรายงานสัมพันธ์สารใน คำพิพากษาศาลฎีกากับลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทย

5. ลักษณะของการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกากับทำเนียบ ภาษากฎหมายในภาษาไทย

ตามฐานคิดเรื่องทำเนียบภาษา ภาษาที่ปรากฏใช้อยู่ในแวดวงเดียวกันมักมี ลักษณะเฉพาะร่วมกัน เนื่องด้วยคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นตัวบททางกฎหมาย ประเภทหนึ่ง ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสันนิษฐานว่าภาษาที่ใช้ในการรายงานสัมพันธ์สารใน

คำพิพากษาศาลฎีกาน่าจะมีลักษณะร่วมกับภาษากฎหมายที่ถูกใช้ในตัวบทประเภทอื่น ๆ ในวงการเดียวกัน ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยประสงค์ที่จะแสดงการเปรียบเทียบข้อค้นพบของผู้วิจัยกับองค์ความรู้เกี่ยวกับทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยรวบรวมผลการศึกษางานวิจัยที่กล่าวถึงลักษณะการใช้ภาษาในตัวบททางกฎหมายประเภทต่าง ๆ และนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะการใช้ภาษาในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้วิจัยใคร่ขอแบ่งการอธิบายรายละเอียดของการเปรียบเทียบออกเป็น 4 ด้าน ตามลักษณะเด่นของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทย อันได้แก่ 1) โครงสร้างประโยค 2) คำศัพท์เฉพาะวงการ 3) การเชื่อมโยงความ และ 4) ภาษาที่แสดงมุมมองของผู้ส่งสาร

5.1 โครงสร้างประโยค

ภาษากฎหมายมักได้รับการขนานนามว่าเป็นภาษาที่ประกอบด้วยโครงสร้างประโยคที่ซับซ้อน (Tiersma, 2008, pp. 14-15) ความซับซ้อนในที่นี้พิจารณาจากการประกอบอนุพจน์มากกว่า 1 อนุพจน์ให้กลายเป็นประโยค ดังนั้น ประโยคที่มีโครงสร้างที่ซับซ้อนจึงหมายถึงประโยคความรวม (compound sentence) และประโยคความซ้อน (complex sentence) ในบริบทภาษาไทย งานวิจัยจำนวนหนึ่ง (เช่น พิมพา จิตตประสาทศิลป์, 2548; สุธาสินี ปิยพสุนทรา, 2556) แสดงผลการศึกษากฎหมายในภาษาไทยเต็มไปด้วยประโยคความรวมและประโยคความซ้อน แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ได้ดำเนินการวิจัยในเชิงปริมาณ แต่จากการคาดคะเนระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสังเกตว่าประโยคในการรายงานสัมพันธสารส่วนมากมีทั้งประโยคความรวมและประโยคความซ้อน เหตุผลหนึ่งเป็นเพราะในการรายงานสัมพันธสารแบบตรงและการรายงานสัมพันธสารแบบอ้อมผู้รายงานมักนำเสนอสาระจากตัวบทตั้งต้นและเนื้อความเหล่านั้นมักปรากฏอยู่ในโครงสร้างอนุพจน์ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 9	ชายคนหนึ่งในสามคนพูดว่า “กลับกันเถอะ มันตายแล้ว”
ตัวอย่างที่ 10	จำเลยแถลงรับข้อเท็จจริงว่าได้ทำบันทึกข้อตกลงในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ๕๙๑/๒๕๕๗ ของศาลชั้นต้น

ตัวอย่างที่ 9 และตัวอย่างที่ 10 แสดงการรายงานสัมพันธ์สารแบบตรงและการรายงานสัมพันธ์สารแบบอ้อม ตามลำดับ โครงสร้างของประโยคในทั้ง 2 ตัวอย่างเป็นประโยคความซ้อนที่ประกอบไปด้วยอนุพากย์หลัก (“ชายคนหนึ่งในสามคนพูด” และ “จำเลยแถลงรับข้อเท็จจริง”) และอนุพากย์รอง (“‘กลับกันเถอะ มันตายแล้ว’” และ “ได้ทำบันทึกข้อตกลงในคดีแพ่ง หมายเลขดำที่ ๕๙๑/๒๕๕๗ ของศาลชั้นต้น”) โดยมีตัวนำส่วนเติมเต็ม (complementizer) “ว่า” ที่ทำหน้าที่เชื่อมทั้ง 2 อนุพากย์เข้าด้วยกัน หากพิจารณาเนื้อความ จะเห็นว่าอนุพากย์หลักมีส่วนที่กล่าวถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น และอนุพากย์รองแสดงเนื้อหาที่ถูกนำเสนอ เนื้อความในทั้ง 2 อนุพากย์สอดคล้องกับองค์ประกอบ 2 ประการของการรายงานสัมพันธ์สารที่ผู้วิจัยนำเสนอไว้ในหัวข้อที่ 4

แม้ว่าโครงสร้างประโยคในตัวอย่างที่ 9 และตัวอย่างที่ 10 จะถูกเรียกว่าประโยคความซ้อน (กล่าวคือแต่ละประโยคมีอนุพากย์ประกอบกันอยู่ 2 อนุพากย์) กระนั้นก็ดี ตามทฤษฎีของผู้วิจัย ข้อความใน 2 ตัวอย่างข้างต้นอาจไม่ได้ซับซ้อนเกินกว่าที่จะทำความเข้าใจ ทว่าการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาในบางกรณีมีประโยคที่ซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น และมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความยุ่งยากในการตีความแก่ผู้อ่านได้ เช่น

ตัวอย่างที่ 11

จำเลยให้การต่อสู้ว่า โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกทรัพย์สินประโยชน์เรื่องสิทธิได้รับสวัสดิการหลังเกษียณอายุ เนื่องจากกฎข้อบังคับว่าด้วยแผนเกษียณอายุงานของจำเลยซึ่งออกมาบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๕ ได้ถูกยกเลิกเพิกถอนไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๘ และจำเลยได้จัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพขึ้นแทน โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ เป็นต้นมา และจำเลยได้ออเงินตามกฎข้อบังคับว่าด้วยแผนเกษียณอายุงานตามหลักเกณฑ์เดิมเข้าในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพแล้ว

ข้อความทั้งหมดในตัวอย่างที่ 11 เป็นการรายงานสัมพันธ์สารจากการให้การของจำเลย ผู้รายงานเรียบเรียงประโยคในตัวอย่างข้างต้นด้วยการใช้คำเชื่อมจำนวนมาก (คำที่ถูกทำให้เป็นตัวอักษรแบบหนาทั้งหมด) จนทำให้ประโยคนี้มีหลายอนุพากย์

ประกอบกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนเนื้อหาที่ถูกลำเสนอ (ข้อความตั้งแต่ “โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกร้อง...” จนจบตัวอย่าง) ข้อความส่วนดังกล่าวประกอบไปด้วยอนุพากย์ทั้งหมด 5 อนุพากย์ที่ถูกเชื่อมด้วยคำเชื่อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคำว่า “เนื่องจาก” “ซึ่ง” “และ” และ “โดย”

ผู้วิจัยเห็นว่าโครงสร้างประโยคที่ซับซ้อนอาจก่อให้เกิดความสับสนต่อผู้อ่าน เช่นในตัวอย่างที่ 11 ผู้อ่านอาจต้องพิจารณาว่าอนุพากย์ใดเชื่อมและ/หรือขยายส่วนใดของประโยค จากข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงกล่าวได้ว่าลักษณะของประโยคในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกามีโครงสร้างที่ซับซ้อนซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายโดยทั่วไป

5.2 คำศัพท์เฉพาะวงการ

ตามปกติแล้ว ผู้คนที่อยู่ในแวดวงเดียวกันมักมีคำศัพท์ที่ใช้กันเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ภาษาที่คุ้นเคยกับทำเนียบภาษานั้น ๆ จะสามารถเข้าใจความหมายของคำศัพท์เหล่านั้นได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มเดียวกัน แต่ละทำเนียบภาษาต่างมีคำศัพท์เฉพาะวงการที่ปรากฏอยู่ในตัวบททั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน การใช้คำศัพท์เหล่านี้เป็นรูปภาษาประการหนึ่งที่สะท้อนลักษณะร่วมของตัวบทที่อยู่ในทำเนียบภาษาเดียวกัน

แน่นอนว่าทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยย่อมปรากฏการใช้คำศัพท์เฉพาะวงการ งานวิจัยในภาษาไทยที่ผ่านมา (เช่น ดุลยการณ์ กรณต์แสง, 2537; รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม, 2546) รายงานผลการศึกษาไว้ว่าคำศัพท์เฉพาะวงการในทำเนียบภาษากฎหมายมี 2 ประเภท ได้แก่ 1) คำที่ปรากฏเฉพาะในทำเนียบภาษากฎหมายเท่านั้น และ 2) คำที่ปรากฏในบริบททั่วไปแต่มีความหมายจำเพาะเมื่อถูกนำมาใช้ในทำเนียบภาษากฎหมาย ธาณินทร์ กรัยวิเชียร และ วิชา มหาคุณ (2523, น. 183-192) เรียกคำศัพท์ประเภทแรกว่า “ศัพท์กฎหมายแท้” และประเภทที่สองว่า “ศัพท์ทั่วไปที่มีความหมายทางกฎหมาย”

การรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบด้วยคำศัพท์เฉพาะวงการทั้ง 2 ประเภท (ซึ่งตรงกับข้อสรุปของงานวิจัยที่ยกตัวอย่างในย่อหน้าที่ผ่านมา) เช่น ในตัวอย่างที่ 12

ตัวอย่างที่ 12 นายชัยยุทธเบิกความในชั้นไต่สวนขอคุ้มครองชั่วคราวว่าจำเลย
ที่ ๑ พ้องโจทก์ในข้อหาละเมิด ขับไล่ และเรียกค่าเสียหาย

การรายงานสัมพันธ์สารนี้ประกอบไปด้วยคำศัพท์ทางกฎหมายทั้งหมด 6 คำ กล่าวคือคำว่า “เบิกความ” “ชั้นไต่สวน” “จำเลย” และ “โจทก์” เป็นคำศัพท์ที่ปรากฏเฉพาะในบริบททางกฎหมายเท่านั้น ในขณะที่คำว่า “พ้อง” และ “ละเมิด” เป็นคำที่ใช้ในทางกฎหมาย และปรากฏในบริบทอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

การใช้คำศัพท์เฉพาะวงการอาจเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ไม่เชี่ยวชาญเรื่องภาษากฎหมายมีข้อจำกัดในการอ่านเอกสารทางกฎหมาย ในที่นี้ ผู้ที่ไม่ทราบความหมายของคำศัพท์เฉพาะวงการอาจทำความเข้าใจเนื้อความในคำพิพากษาศาลฎีกาได้ไม่ถนัดนัก ฉะนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว ผู้อ่านสามารถอาศัยการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมประกอบการอ่านคำพิพากษา (เช่น การค้นหาคำในพจนานุกรมศัพท์กฎหมาย) เพื่อให้ตนทราบความหมายของคำศัพท์เฉพาะวงการ และเอื้อต่อการทำความเข้าใจด้วยมากขึ้น ทั้งนี้ ในบางกรณี ผู้อ่านอาจไม่จำเป็นต้องค้นหานิยามของคำศัพท์ด้วยตนเอง เพราะผู้รายงานได้นำนิยามของคำศัพท์เฉพาะวงการมารายงานไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาด้วย เช่น

ตัวอย่างที่ 13 พระราชบัญญัติป่าไม้ฯ มาตรา ๔(๑) นิยามคำว่า “ป่า” หมายความว่า
ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน

ในตัวอย่างที่ 13 ผู้รายงานได้หยิบยกนิยามของคำว่า “ป่า” มาไว้ในเอกสารคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้รายงานใช้การรายงานสัมพันธ์สารเพื่อนำเสนอ นิยามของคำศัพท์เฉพาะวงการ ในกรณีเช่นนี้ แม้ผู้อ่านไม่ทราบความหมายของคำว่า “ป่า” ในทำเนียบภาษากฎหมายมาก่อน ผู้อ่านก็จะได้ทราบนิยามของคำคำนี้จากการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกา

5.3 การเชื่อมโยงความ

ในหัวข้อที่ 5.1 และ 5.2 ที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้อธิบายลักษณะร่วมระหว่างการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกากับทำเนียบภาษากฎหมายในด้านประโยคและคำศัพท์ ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะของภาษาในหน่วยที่

เหนือกว่าคำและประโยคขึ้นไป นั่นคือภาษาในระดับสัมพันธ์สาร งานวิจัยจำนวนหนึ่งในภาษาไทย (เช่น พิมพา จิตตประสาทศิลป์, 2548; รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม, 2546; วรรณวนิช อรุณฤกษ์, 2559) ศึกษาภาษากฎหมายในระดับสัมพันธ์สารโดยเน้นการวิเคราะห์การเชื่อมโยงความ งานวิจัยทั้ง 3 ชิ้นที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างข้างต้นแสดงผลการศึกษาไว้คล้ายคลึงกันว่าสัมพันธ์สารในภาษากฎหมายภาษาไทยมีการเชื่อมโยงความผ่านการอ้างอิง (reference) คำเชื่อม (conjunction) การซ้ำ (repetition) การละ (ellipsis) และการเชื่อมโยงความระดับคำศัพท์ (lexical cohesion)

การรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาในงานวิจัยชิ้นนี้ปรากฏเครื่องมือแสดงการเชื่อมโยงความเช่นเดียวกับข้อค้นพบของการศึกษาที่ผู้วิจัยกล่าวถึงในย่อหน้าที่ผ่านมา ขอให้ผู้อ่านพิจารณาตัวอย่างที่ 14 ด้านล่างนี้

ตัวอย่างที่ 14 ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดวินิจฉัยว่า จำเลยกระทำความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายมาแล้ว และศาลให้โอกาสจำเลยกลับตนเป็นพลเมืองดี แต่จำเลยกลับมาก่อทำความผิดอีก โดย[๑]เสพยาเมทแอมเฟตามีนแล้ว[๑]ขับรถจักรยานยนต์ในขณะที่[๑]มีสารเสพติดอยู่ในร่างกายภายในระยะเวลาที่รอการลงโทษ จึงไม่มีเหตุสมควรที่จะรอการลงโทษจำคุกให้จำเลยอีก

ข้อความในตัวอย่างที่ 14 ถูกร้อยเรียงและเชื่อมโยงกันด้วยเครื่องมือทางภาษาหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการซ้ำ การอ้างอิง การใช้คำเชื่อม และการละ ผู้รายงานใช้การซ้ำที่คำว่า “ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด/ศาล” “จำเลย” “กระทำความผิด” “เมทแอมเฟตามีน” และ “รอการลงโทษ” เพื่อเน้นย้ำว่าเนื้อความทั้งหมดในการรายงานสัมพันธ์สารนี้กล่าวถึงการตัดสินความผิดของจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด (เมทแอมเฟตามีน) รวมไปถึงการใช้คำว่า “ตน” เป็นรูปอ้างอิง (referent) เพื่ออ้างถึงคำว่า “จำเลย” ซึ่งเป็นคำที่กล่าวมาก่อน (antecedent) นอกจากนี้ การเชื่อมโยงความในตัวอย่างที่ 14 ยังสะท้อนผ่านการใช้คำเชื่อมอันได้แก่คำว่า “และ” “แต่” “โดย” และ “จึง” ในประการสุดท้าย ผู้รายงานใช้

การละ (ในตำแหน่งที่มีสัญลักษณ์ [๘]) ซึ่งแสดงว่าผู้รายงานบรรยายถึงเหตุการณ์เดียวกันอยู่ตลอดทั้งสัมพันธสาร

ข้อมูลในตัวอย่างที่ 14 สนับสนุนว่าการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกามีการใช้เครื่องมือแสดงการเชื่อมโยงความเช่นเดียวกับตัวบทอื่น ๆ ในทำเนียบภาษากฎหมาย อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบหนึ่งของผู้วิจัยมีความแตกต่างไปจากข้อสรุปของการศึกษาที่ผ่านมาอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการอ้างอิง ผู้ที่ศึกษาเรื่องการอ้างอิงในทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า คำบรรุชสรรพนามที่ปรากฏในทำเนียบภาษากฎหมายมีเพียงคำสรรพนามบุรุษที่ 3 เท่านั้น (นัทธิชนัน นาทประทาน, 2555; พิมพ์ จิตตประสาธศิลป, 2548; อนงค์นาฏ นุศาสตร์เลิศ, 2556) ทว่าผู้วิจัยพบคำสรรพนามบุรุษที่ 1 (ตัวอย่างที่ 15) และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 (ตัวอย่างที่ 16) ในชุดข้อมูลของงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย

ตัวอย่างที่ 15 ตามบันทึกข้อตกลงการรับเงินค่าจ้างพิเศษสำหรับพยาบาลเข้าใหม่
ระบุว่า “ข้าพเจ้า นางสาวบุศกร [...]”

ตัวอย่างที่ 16 ผู้ตายบอกว่า มึงอย่าเลือก อีแก่ เรื่องผัวเมียกัน แล้วเหวี่ยงพยาน
ให้ออกไปจนศีรษะของพยานกระแทกโต๊ะ

คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ถูกนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้บุคคล และปรากฏทั้งในเครื่องหมายอัญประกาศหรือปราศจากเครื่องหมายอัญประกาศ ผู้วิจัยวิเคราะห์สาเหตุที่ผลการศึกษาของผู้วิจัยแตกต่างจากงานที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างไปข้างต้นว่าเป็นเพราะตัวบทที่นำมาใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลต่างประเภทกัน ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นนี้ต่อไปในหัวข้อที่ 6

5.4 ภาษาที่แสดงมุมมองของผู้ส่งสาร

ภาษากฎหมายมักถูกมองว่าเป็นภาษาที่มีความเป็นวัตถุวิสัยสูง (Greenawalt, 1992) ซึ่งหมายถึงการใช้ภาษาที่เน้นการบรรยายเหตุการณ์โดยไม่แฝงความคิดเห็นของผู้ส่งสาร (Wiebe et al., 2004) งานวิจัยเกี่ยวกับภาษากฎหมายในภาษาไทย (เช่น นัทธิชนัน นาทประทาน, 2555; สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ และคณะ, 2558) มักกล่าวไปในทำนองเดียวกันว่าภาษากฎหมายในภาษาไทยมี

ความเป็นวัตุวิสัย โดยสรุปได้จากการใช้นามวลีแปลงและโครงสร้างประโยคกรรมวาทก ในภาพรวม การรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผู้วิจัยศึกษาก็ปรากฏลักษณะของภาษาที่แสดงวัตุวิสัยทั้ง 2 ประการนี้เช่นกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 17 เมื่อจำเลยที่ ๑ และนายศิวากับพวกเดินมาถึงหน้าบ้านโจทก์ร่วม ได้มีการตะโกนถามว่า “ใครให้ควย” และมีการโต้เถียงกันกับโจทก์ร่วม ระหว่างนั้นมีเสียงปืนดังมาจากอาวุธของโจทก์ร่วม กระสุนปืนถูกนายศิวาและนายพุดพิงค์

ข้อความที่ถูกทำเป็นตัวหนาในตัวอย่างที่ 17 แสดงการใช้นามวลีแปลง (“การตะโกนถาม” และ “การโต้เถียง”) และโครงสร้างประโยคกรรมวาทก (“กระสุนปืนถูกนายศิวาและนายพุดพิงค์”) ผู้รายงานถ่ายทอดสัมพันธ์สารนี้ โดยเน้นไปที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้รายงานไม่ได้ระบุว่าใครเป็นผู้ “ตะโกนถาม” และ “โต้เถียง” รวมถึงไม่ได้นำเสนอว่าใครเป็นผู้ยิงนายศิวาและนายพุดพิงค์

งานวิจัยในภาษาไทยจำนวน 2 ชิ้นที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างไปในย่อหน้าที่ผ่านมา นำเสนอว่าความเป็นวัตุวิสัยของข้อความสะท้อนผ่านการใช้นามวลีแปลงและประโยคกรรมวาทก ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีการใช้ภาษารูปแบบอื่น ๆ ที่สามารถบ่งบอกวัตุวิสัยได้เช่นกัน การไม่ระบุตัวบุคคลก็เป็นคุณลักษณะหนึ่งของภาษาที่แสดงว่าผู้ส่งสารไม่ได้ชี้เน้นไปที่ผู้กระทำเหตุการณ์ เช่นในกรณีที่ผู้รายงานไม่ได้กล่าวถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นในฐานะปัจเจกบุคคลแต่ใช้ชื่อขององค์กร หรือกรณีที่ผู้รายงานไม่ได้เอ่ยถึงบุคคลที่เป็นผู้ผลิตตัวบทตั้งต้นหากแต่รายงานเฉพาะชื่อของตัวบทตั้งต้นนั้น ๆ (ย่อนดูหัวข้อที่ 4.1) นอกจากนี้ การที่ผู้รายงานหยิบยกคำพูดและ/หรือข้อเขียนของบุคคลอื่นมานำเสนอถือได้ว่าผู้รายงานได้อ้างถึงตัวบทอื่นที่นอกเหนือไปจากความคิดเห็นส่วนบุคคล ประเด็นดังกล่าวก็สะท้อนความเป็นวัตุวิสัยตามแนวคิดเรื่องสหบท (intertextuality) (Fairclough, 1992, p. 107) ด้วย

แม้ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยนำเสนอผ่านมาในหัวข้อที่ 5.4 นี้ดูเหมือนจะเน้นย้ำความเป็นวัตุวิสัยของการรายงานสัมพันธ์สารในคำพิพากษาศาลฎีกา กระนั้นก็ดีภาษาที่แสดงอวัติวิสัยก็ปรากฏให้เห็นอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาเช่นกัน

ตัวอย่าง 18 ฝ่ายจำเลยมีเพียงจำเลยเบิกความลอย ๆ อ้างว่าจำเลยลงทุนซื้อที่ดินพิพาทในราคาประมาณ ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท จากเจ้าของที่ดินแล้วว่าจ้างโจทก์ให้ก่อสร้างอาคารพาณิชย์

ในตัวอย่างที่ 18 ผู้รายงานได้นำคำเบิกความของจำเลยมารายงานในคำพิพากษาศาลฎีกา พร้อมทั้งแสดงความเห็นของตนว่าคำเบิกความของจำเลยเป็นการเบิกความ “ลอย ๆ” รวมไปถึงการที่ผู้รายงานเลือกใช้คำกริยา “อ้าง” ในการกล่าวถึงการพูดของจำเลย ผู้วิจัยเห็นว่าผู้รายงานสามารถเลือกใช้คำกริยาอื่นที่ไม่ได้สะท้อนทัศนคติของผู้รายงานได้ เช่น การใช้คำว่า “พูด” หรือ “กล่าว” จากผลการศึกษาในหัวข้อที่ 5.4 นี้ แน่แน่นอนว่าผู้วิจัยมีได้ปฏิเสธการมีอยู่ของภาษาที่แสดงอัตวิสัยในคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้วิจัยเพียงแต่ประสงค์จะแสดงข้อค้นพบเรื่องการใช้ภาษาที่แสดงอัตวิสัยในทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยที่ยังไม่มีผู้กล่าวถึงนัก

6. อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

คำพิพากษาศาลฎีกาเปรียบเสมือนคำตัดสินคดีด้านสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยที่จะชี้ชะตาให้แก่ผู้ที่ถูกฟ้องว่ากระทำผิด เอกสารคำพิพากษาศาลฎีกาจึงเป็นตัวบททางกฎหมายที่มีความสำคัญ เนื้อหาที่ถูกร้อยเรียงอยู่ในเอกสารประเภทนี้ทำหน้าที่ถ่ายทอดคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดของประเทศและช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุและผลแห่งการตัดสินคดี งานวิจัยชิ้นนี้รายงานผลการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบ 2 ประการของการรายงานสัมพันธสารมีการใช้ภาษาในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงผู้ผลิตตัวบทตั้งต้น/ตัวบทตั้งต้นในลักษณะต่าง ๆ และเนื้อหาที่ถูกลำเสนอทั้งหมด 4 ประเภท แม้ว่าภาษาที่ใช้ในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาจะอยู่ในทำเนียบภาษากฎหมายเช่นเดียวกับภาษาที่ใช้ในตัวบททางกฎหมายประเภทอื่น ๆ แต่ผลการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้กลับมีทั้งจุดร่วมและจุดที่แตกต่างจากลักษณะของทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทยที่นักวิชาการภาษาไทยเคยศึกษาไว้ก่อนหน้านี้

ผู้วิจัยจะขออภิปรายผลการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุที่ข้อค้นพบส่วนหนึ่งของผู้วิจัยแตกต่างไปจากองค์ความรู้เรื่องทำเนียบภาษากฎหมายที่มีมาก่อนหน้านี้

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความต่างดังกล่าวมีสาเหตุมาจากตัวบทที่นำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ งานวิจัยส่วนมากที่เกี่ยวข้องกับภาษากฎหมายในภาษาไทยมักเน้นศึกษาภาษาในประมวลกฎหมาย ในขณะที่ผู้วิจัยเลือกใช้คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสาร 2 ประเภทนี้มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายมีลักษณะเป็นข้อบังคับที่ไม่ได้เจาะจงไปที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในทางกลับกัน คำพิพากษาศาลฎีกามีความเกี่ยวข้องกับความผิดของปัจเจกบุคคลหรือองค์กร ด้วยเหตุนี้ เนื้อความในคำพิพากษาศาลฎีกาจึงประกอบไปด้วยการอ้างถึงบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีความในคำพิพากษาศาลฎีกา คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 จึงปรากฏอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาด้วย ตลอดจนการหยิบยกคำพูดหรือข้อเขียนของบุคคลอื่นมารายงานในคำพิพากษาศาลฎีกาก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีคำสรรพนามบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 ปรากฏในข้อมูล นอกจากนี้ ด้วยวัตถุประสงค์ของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีไว้เพื่อแสดงคำตัดสินของศาล อันได้มาจากการวินิจฉัยความผิดไปตามความรู้และวิจรรณญาณทางกฎหมายของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ผู้วิจัยจึงพบภาษาที่สะท้อนมุมมองของผู้พิพากษาปรากฏอยู่ในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกา

ภาษาที่ปรากฏในการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาแสดงถึงดุลยพินิจในการใช้ภาษาของผู้พิพากษาได้เป็นอย่างดี อันที่จริงแล้ว การเขียนคำพิพากษาในภาษาไทยมีหลักการที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นต้นว่า ผู้รายงานต้องอ้างถึงคู่ความในคดีด้วยคำแสดงสถานะในคดีความเสมอ เมื่อผู้รายงานคำตัวบทตั้งต้นที่เป็นคำดูหมิ่นหรือคำที่แสดงให้เห็นอารมณ์ของผู้พูด ให้ผู้รายงานใช้ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศ (เจียร เจริญวัฒนา, 2554) ผลการศึกษาส่วนหนึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องไปกับข้อกำหนดข้างต้น กระนั้นก็ดี ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้รายงานยังสามารถใช้สำนวนภาษา การสรุปความ หรือการตีความของตนในข้อเขียนประเภทนี้ได้

การศึกษาเรื่องการรายงานสัมพันธสารในคำพิพากษาศาลฎีกาทำให้เราเห็นเอกลักษณ์ของตัวบทและตอกย้ำว่าตัวบทที่ใช้ทำเนียบภาษาเดียวกันและอยู่ในแวดวงเดียวกันอาจมีทั้งจุดร่วมกันและมีลักษณะเฉพาะของตัวบทแต่ละประเภท ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยเพิ่มองค์ความรู้เรื่องการรายงานสัมพันธสาร

และทำเนียบภาษากฎหมายในภาษาไทย ผู้ที่สนใจยังสามารถนำการศึกษาครั้งนี้ไปต่อยอดในแง่มุมอื่น ๆ ได้ ทั้งการศึกษาหน้าที่ของการรายงานสัมพันธสารในตัวบทหรือการวิเคราะห์บริบทของผู้รายงานประกอบการรายงานสัมพันธสาร

เอกสารอ้างอิง

- ชาคริต อนันทราวิน. (2548). *การใช้ภาษานักกฎหมาย* (ตำรวจ อัยการ ทนายความ ผู้พิพากษา). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุลยการณ์ กรณต์แสง. (2537). *การวิเคราะห์การนิยามคำศัพท์ภาษากฎหมาย: กฎหมายมรดกและครอบครัว* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร และ วิชา มหาคุณ. (2523). *การตีความกฎหมาย*. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจียร เจริญวัฒนา. (2554). ข้อสังเกตในการเรียงคำพิพากษา. ใน ศาลอุทธรณ์และสำนักงานศาลยุติธรรม, *สำนวนโวหารในการเรียงคำพิพากษาและเหตุผลในการวินิจฉัยคดี* (หน้า 19-20). ศาลอุทธรณ์และสำนักงานศาลยุติธรรม.
- นัทธชนัน นาคประทาน. (2555). การเว้นระยะห่างจากผู้ฟังหรือผู้อ่านในภาษากฎหมาย ภาษาการเมือง ภาษาสื่อ และภาษาวิชาการของไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(2), 1-23.
- พิมพ์ จิตตประสาทศิลป์. (2548). *การศึกษาลักษณะภาษากฎหมายในภาษาไทย: ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. (2546). *การศึกษาวิเคราะห์ภาษาในประมวลกฎหมายอาญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณวนิช อรุณฤกษ์. (2559). *ลักษณะภาษา รูปแบบ และเนื้อหาในคำพิพากษาของศาลทหารสูงสุด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศาลฎีกา. (2561). *คำพิพากษาศาลฎีกา พุทธศักราช ๒๕๖๑*. สำนักอำนวยการ
ประจำศาลฎีกา.
- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, นัทธิชนัน นาถประทาน, และ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.
(2558). *ภาษาแห่งอำนาจ: การวิเคราะห์วัจนลีลาของภาษากฎหมาย
ภาษา การเมือง ภาษาสื่อ และภาษาวิชาการของสังคมไทย: การวิเคราะห์
วัจนลีลาภาษากฎหมายไทย*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม.
- สุธาสนี ปิยพสุนทรา. (2556). ประโยครวมและประโยคซ้อนในทำเนียบภาษา
วิชาการ ภาษาการเมือง ภาษากฎหมาย และภาษาสื่อ. *วรรณวิทัศน์*,
13(1), 115-139.
- อนงค์นาฏ นุศาสตร์เลิศ. (2556). การใช้คำเรียกขานในภาษาการเมือง กฎหมาย
ภาษาสื่อ และภาษาวิชาการของไทย. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 30(3),
117-130.
- Bakhtin, M. M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays by M. M. Bakhtin*. (M. Holquist, Ed., C. Emerson, & M. Holquist, Trans.).
University of Texas Press.
- Bhatia, V. (1987). Language of the law. *Language Teaching*, 20(4), 227-
234.
- Biber, D., & Conrad, S. (2009). *Register, genre and style*. Cambridge
University Press.
- Clark, H. H., & Gerrig, R. J. (1990). Quotations as demonstrations. *Language*,
66(4), 784-805.
- Coulmas, F. (1986). *Direct and indirect speech*. Mouton de Gruyter.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
- Fludernik, M. (1993). *The fictions of language and the languages of fiction*.
Routledge.
- Greenawalt, K. (1992). *Law and objectivity*. Oxford University Press.
- Hames, J. B., & Ekern, Y. (2006). *Introduction to law* (3rd ed.). Pearson.

- Leech, G., & Short, M. (1981). *Style in fiction: A linguistic introduction to English fictional prose*. Pearson Longman.
- Mahoney, D. (2003). Judgment writing: Form and function. In R. Sheard (Ed.), *A matter of judgment: Judicial decision-making and judgment writing* (pp. 103-116). Ligare Book Printer.
- McIntyre, D., & Walker, B. (2011). Discourse presentation in early modern English writing: A preliminary corpus-based investigation. *International Journal of Corpus Linguistics*, 16(1), 101-130.
- Redeker, G. (1996). Free indirect discourse in newspaper reports. In C. Cremers & M. den Dikken (Eds.), *Linguistics in the Netherlands 1996* (pp. 221-232). John Benjamins.
- Semino, E., & Short, M. (2004). *Corpus stylistics: Speech, writing and thought presentation in a corpus of English writing*. Routledge.
- Short, M. (2012). Discourse presentation and speech (and writing, but not thought) summary. *Language and Literature*, 21(1), 18-32.
- Thompson, G. (1996). Voices in the text: Discourse perspectives on language reports. *Applied Linguistics*, 17(4), 501-530.
- Tiersma, P. (1999). *Legal language*. University of Chicago Press.
- Tiersma, P. (2008). The nature of legal language. In J. Gibbons & T. M. Teresa (Eds.), *Dimensions of forensic linguistics* (pp. 7-26). John Benjamins.
- Wiebe, J., Wilson, T., Bruce, R., Bell, M., & Martin, M. (2004). Learning subjective language. *Computational Linguistics*, 30(3), 277-308.